

“Застиглий, але міцний ... ОПТИМІЗМ’23”

Основні економічні тенденції та очікування у грудні 2023

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 15 січня, 2024

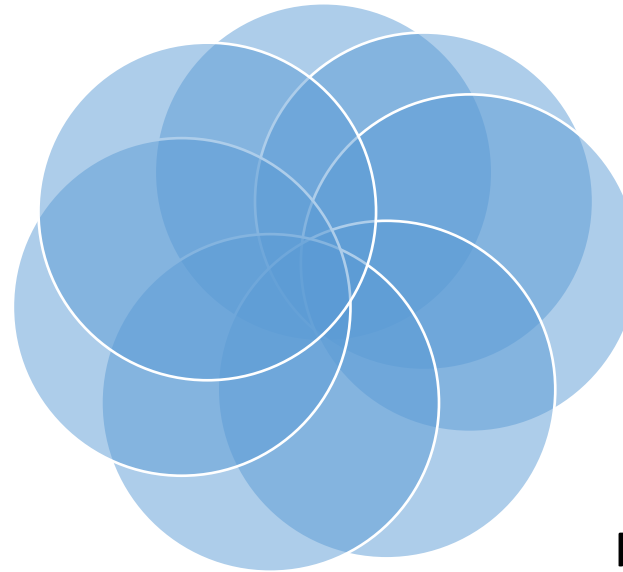
ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **13 –
31 грудня, 2023**

Проведено вже **20
опитувань** (з травня
2022 року)

Сектори:
**Промисловість +
(Ритейл, Агро)**

ВИБІРКА: у грудні
опитано **535
підприємств**

Підприємства
усіх розмірів

Географія: **21 з
27** регіонів
України

Важливий результат: небезпека зростає

% респондентів, які серед перешкод для виробництва вибрали «робота в нинішніх умовах небезпечна», зріс з 38% до 53% (!) і перемістилася на 1 місце в списку перешкод

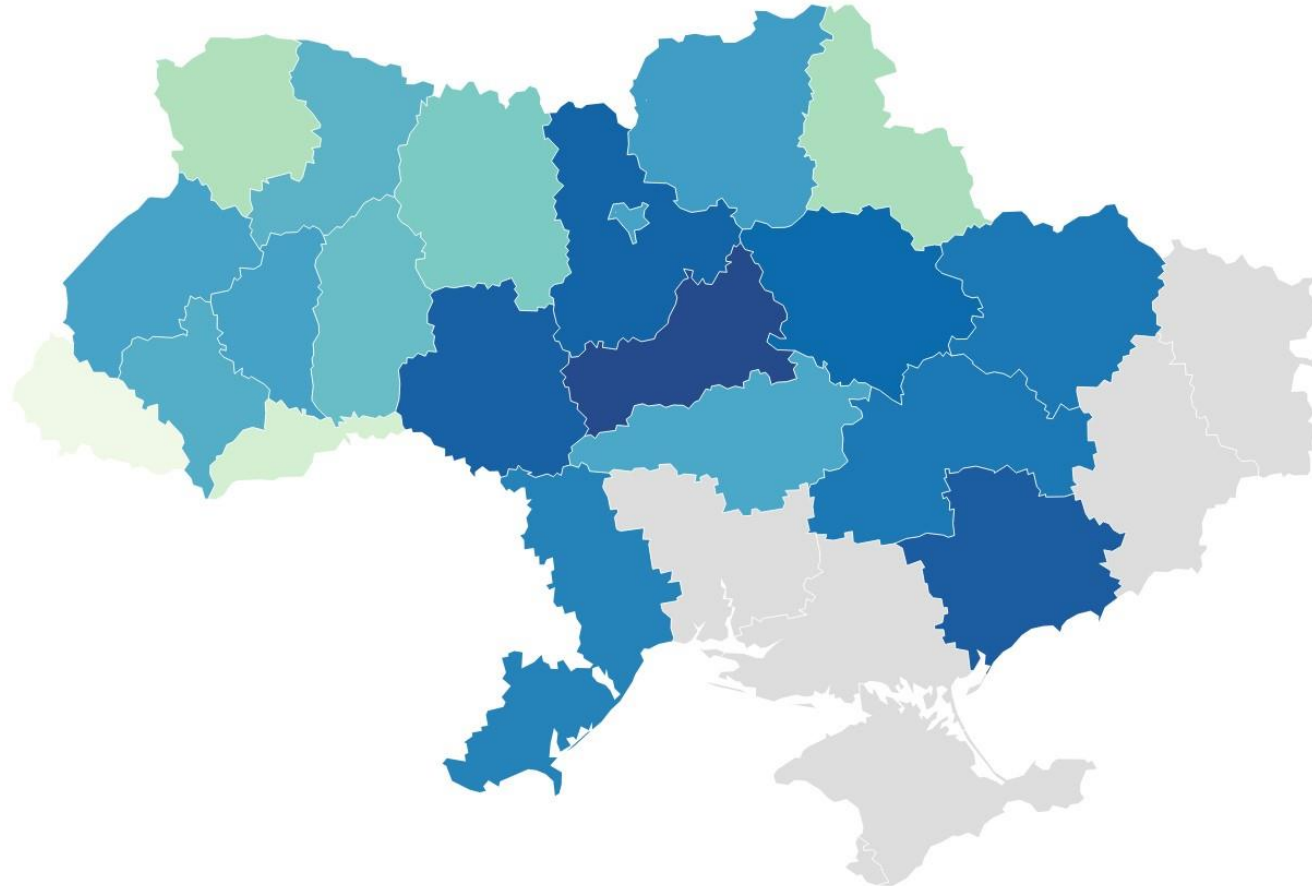
“Небезпечно працювати” досягла найвищого значення

- У грудні 2023 року частка підприємств, які повідомили, що працювати небезпечно, зросла з 38% до 53% і це найвищий результат за весь період опитування
- У переліку перешкод «небезпечно працювати» піднялась з 2-го місця на 1-ше

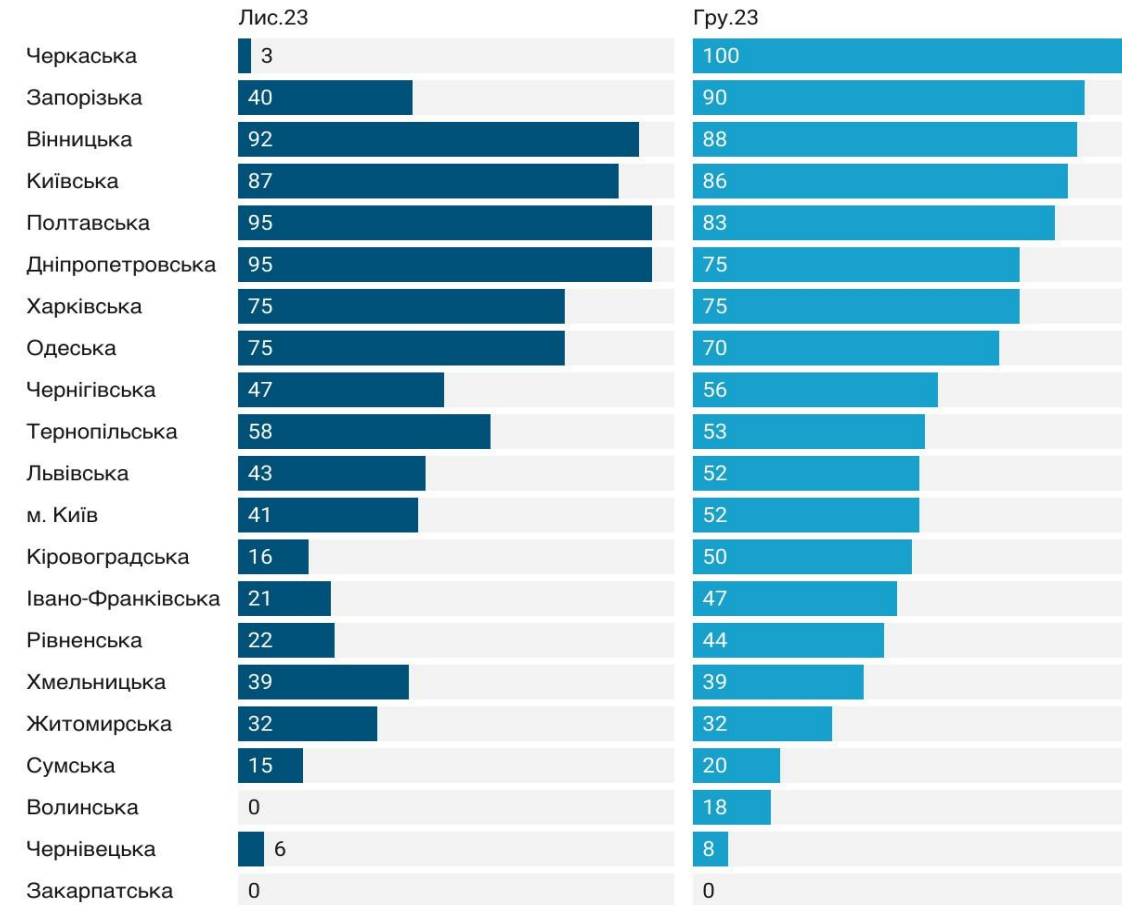
"Небезпечно працювати"

% респондентів

Source: #nres, ier, 12/2023 • Created with Datawrapper

"Небезпечно працювати" у регіональному вимірі

Created with Datawrapper

Головні результати

Незважаючи на погіршення ситуації з безпекою та високу невизначеність, які впливають на погіршення довгострокових планів, підприємства демонструють стійкість, зосереджуючись на пошуку рішень для сьогодення та найближчого майбутнього

«Застигле» ВІДНОВЛЕННЯ

Головні результати 1. «Застигле» відновлення

ІВДА (Індекс Відновлення Ділової Активності) залишається високим порівняно з попереднім роком і не змінюється порівняно з минулим місяцем

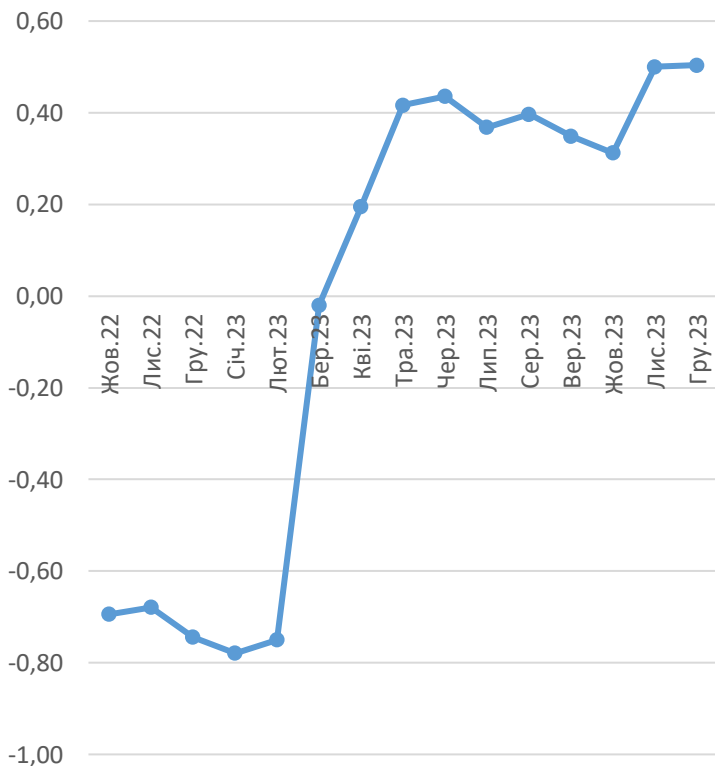
Частка підприємств, що працюють на повну потужність, залишається без суттєвих змін (12% проти 13% у листопаді)

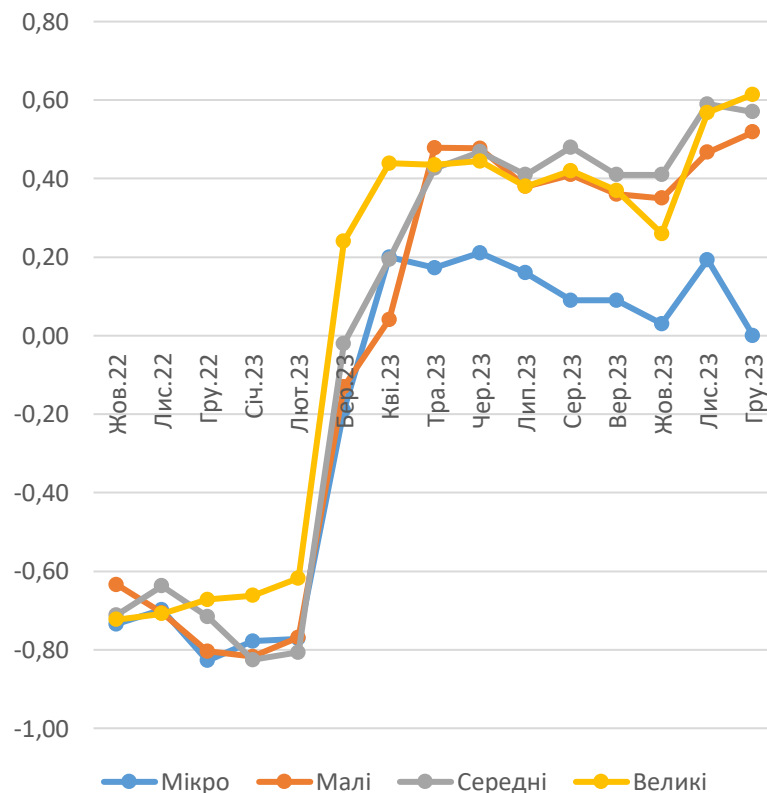
Агрегований показник перспектив промисловості без суттєвих змін

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА)* високий але не для всіх

Індекс Відновлення Ділової Активності
(Баланс між оцінками краще/гірше рік до року)

Індекс Відновлення Ділової Активності
(за розміром)

* ІВДА ґрунтується на питанні, коли менеджери порівнюють “як є зараз” vs “як це було рік тому”

У грудні порівняно з листопадом 2023 року Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) є високим, проте не змінився (тримається+ 0,50 за шкалою від -1 до +1)

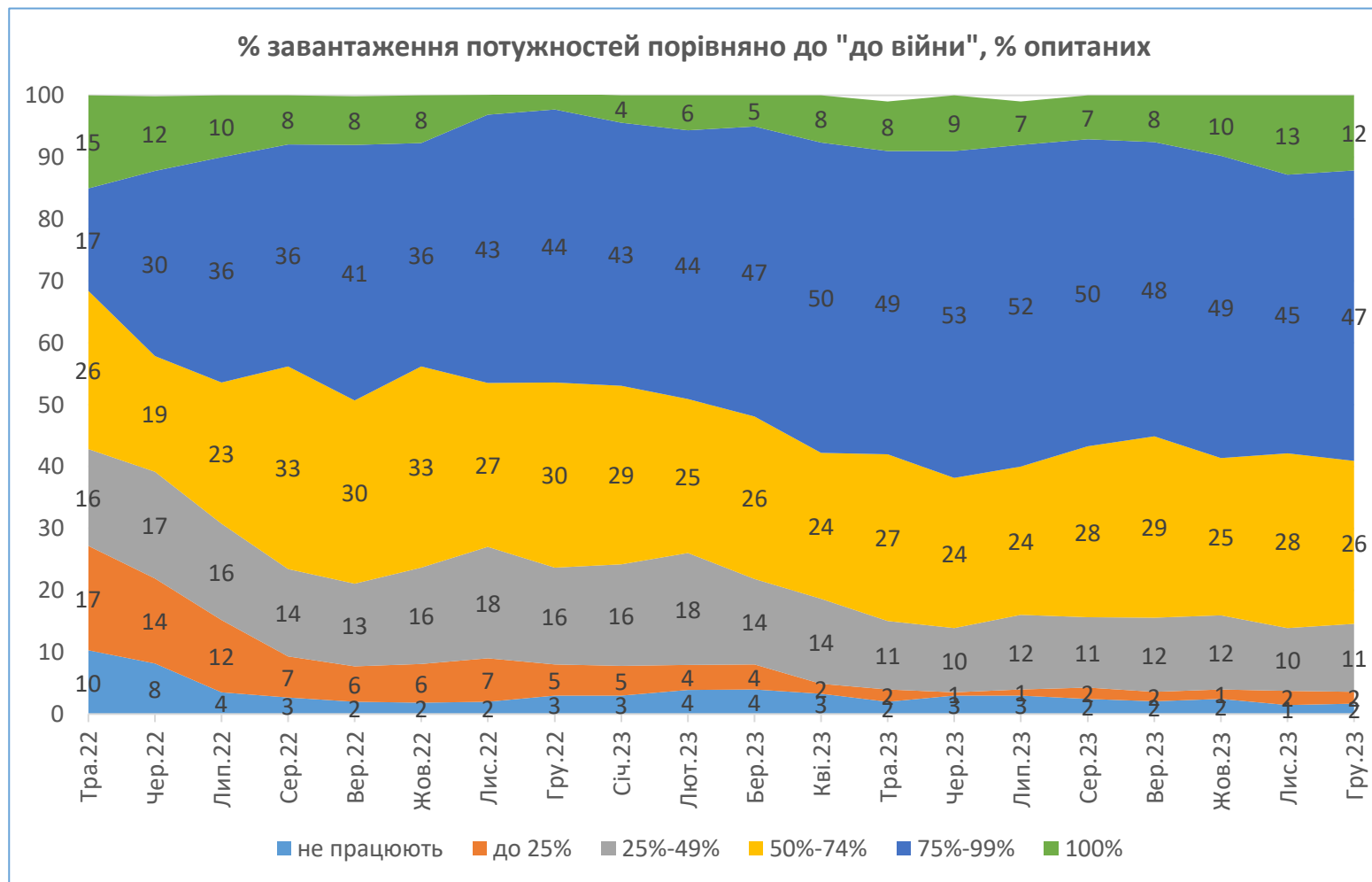
Це відбулося завдяки відсутності змін у % позитивних та негативних відповідях:

- Частка підприємств, які повідомили, що їх ділова активність краща, ніж у попередньому році, становить 63,6% (62,9% у листопаді)
- Частка тих, для кого нічого не змінилося, становить 23,2% проти 24,6% у попереднього місяця
- Частка тих, для кого ситуація гірша, також не має суттєвих змін (13,2% у порівнянні з 12,6% у листопаді),

АЛЕ є суттєві відмінності в залежності від розміру підприємств

У листопаді ІВДА зріс для великих і малих підприємств, але значно знизився для мікро

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: збереження «застиглого» відновлення

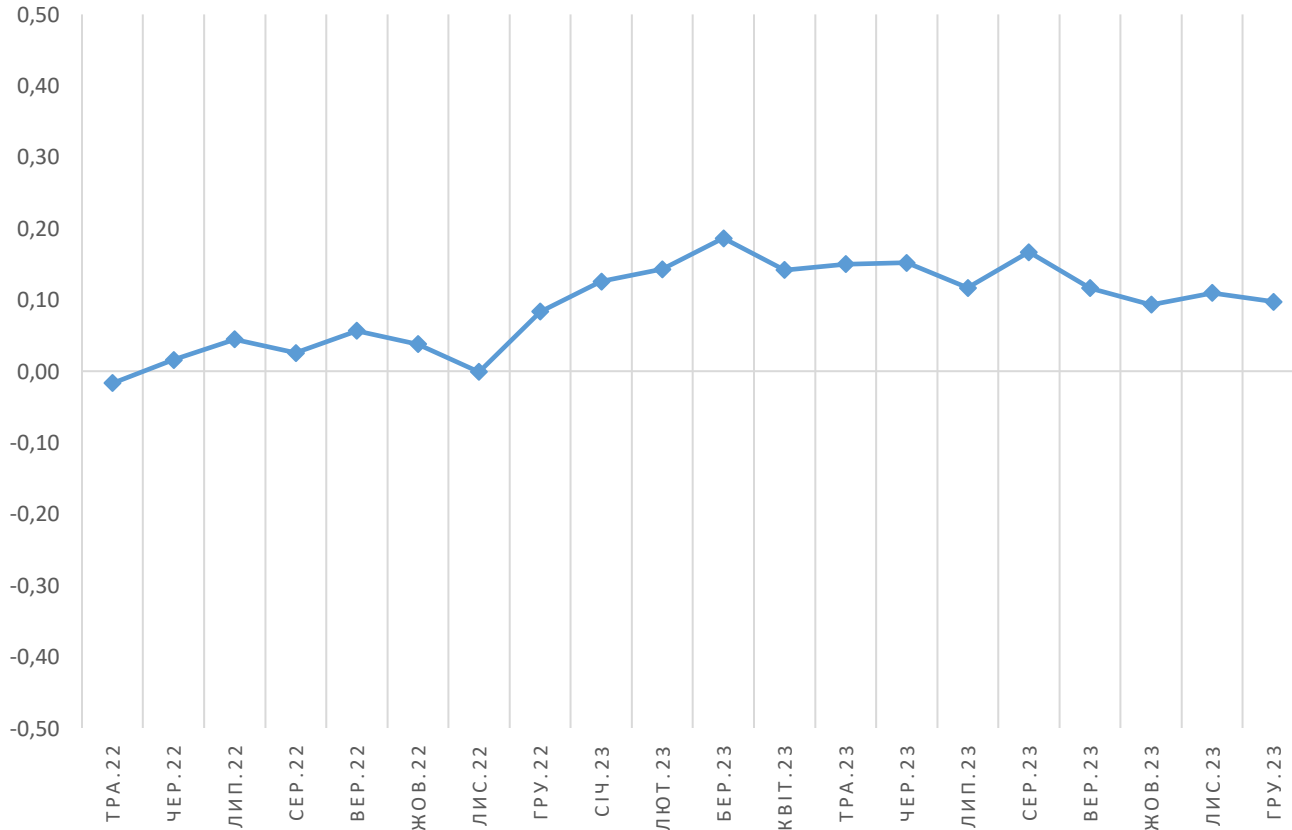

Підсумки грудня близькі до листопада та попередніх місяців:

- У грудні, як і в листопаді, майже 2/3 опитаних підприємств мають 75+% завантаженості потужностей (порівняно з до лютого 2022 року)
- Частка підприємств, що працюють на **100% потужності**, становить **12%** (13% у листопаді)
- % підприємств, які **взагалі не працюють**, не перевищує 2% п'ять місяців поспіль

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ

Три місяці поспіль АППП залишається без суттєвих змін

У грудні порівняно з листопадом 2023 року коливання складових АППП такі:

- **Очікування виробництва (ОВ)** – 0,35 (0,36 у попередньому місяці)
- **Складові запаси готової продукції (ЗГП)** зменшилась (з -0,12 у листопаді до -0,14 у грудні)
- Також зменшилась **складовий обсяг нових замовлень (ОНЗ)** (з -0,15 у листопаді до -0,20 у грудні)

* $АППП = \frac{ОВ + ОНЗ + (-ЗГП)}{3}$

Майбутнє та невизначеність

Головні результати 2. Невизначеність залишилась без суттєвих змін

Невизначеність у 6-місячній перспективі залишилась без суттєвих змін як для фінансово-економічного середовища на підприємстві, так і для загально-економічного середовища

Невизначеність за 3 місяці також залишилась без суттєвих змін після різкого зниження минулого місяця

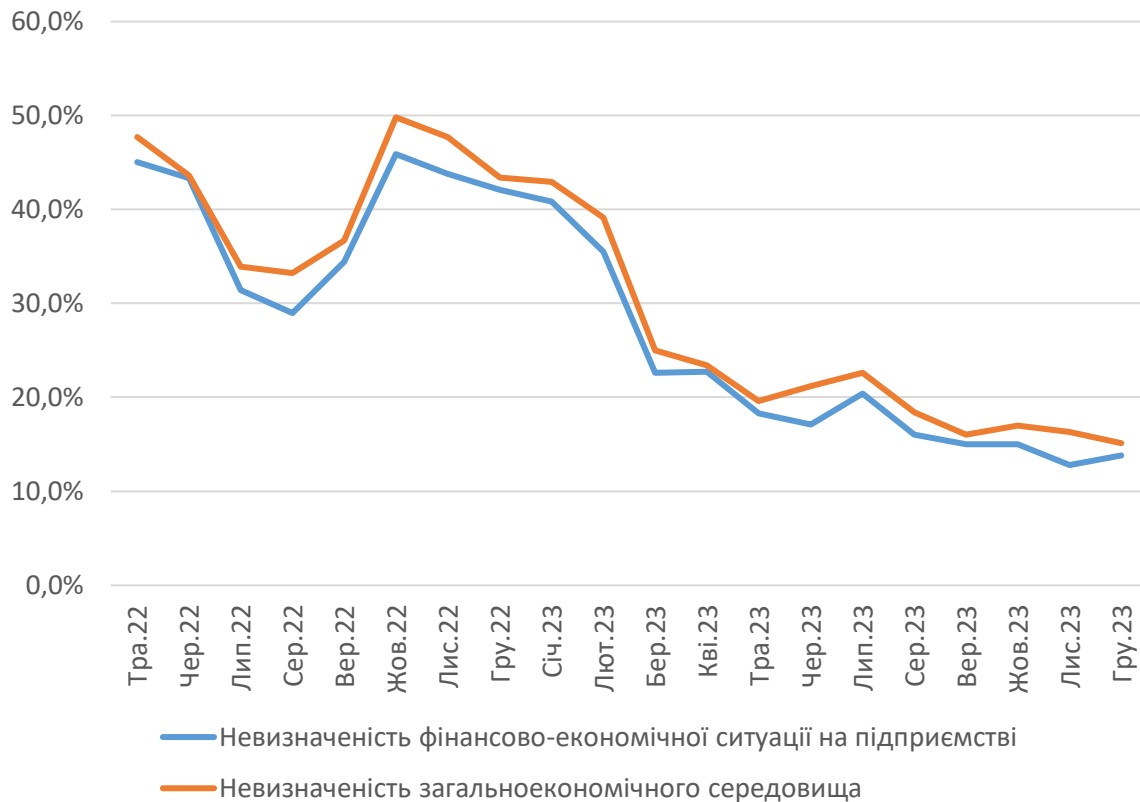

Невизначеність у 2-річній перспективі залишилась незмінною після зниження у попередньому місяці

Невизначеність у 6-ти і 3-місячній перспективі залишилась без суттєвих змін

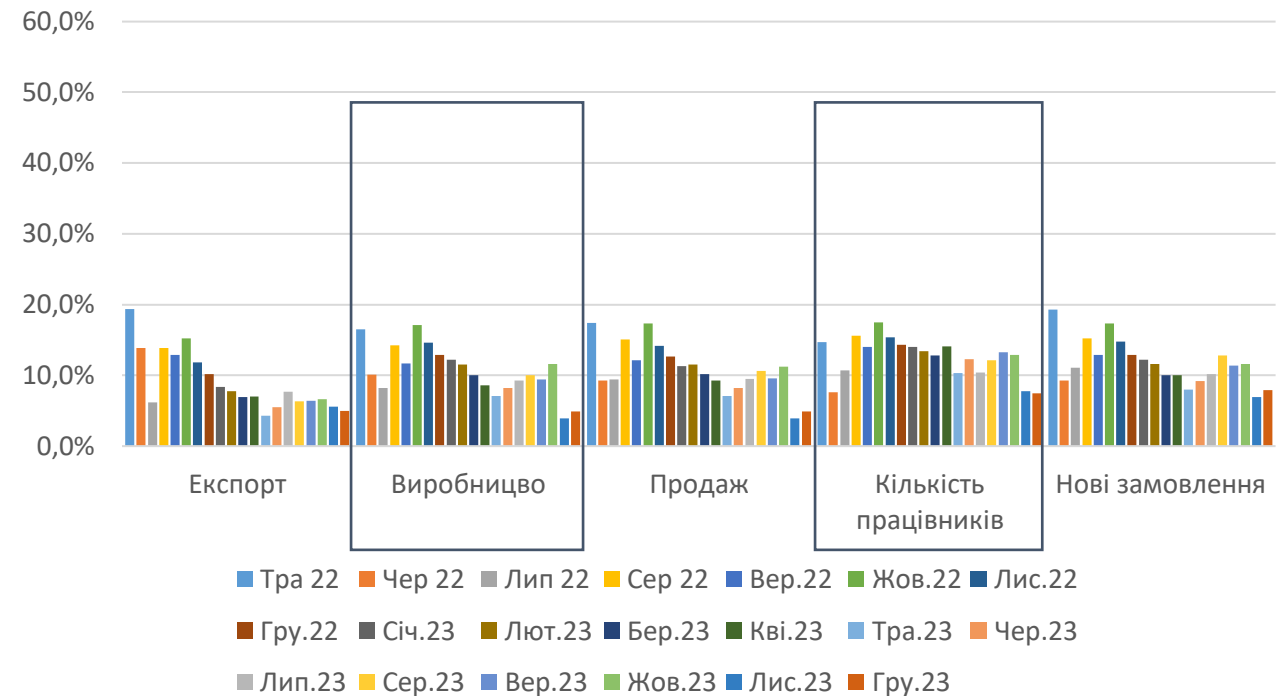
В перспективі півроку

% не змогли дати відповідь про зміни за шість місяців...

В перспективі трьох місяців

% не змогли відповісти, що зміниться...

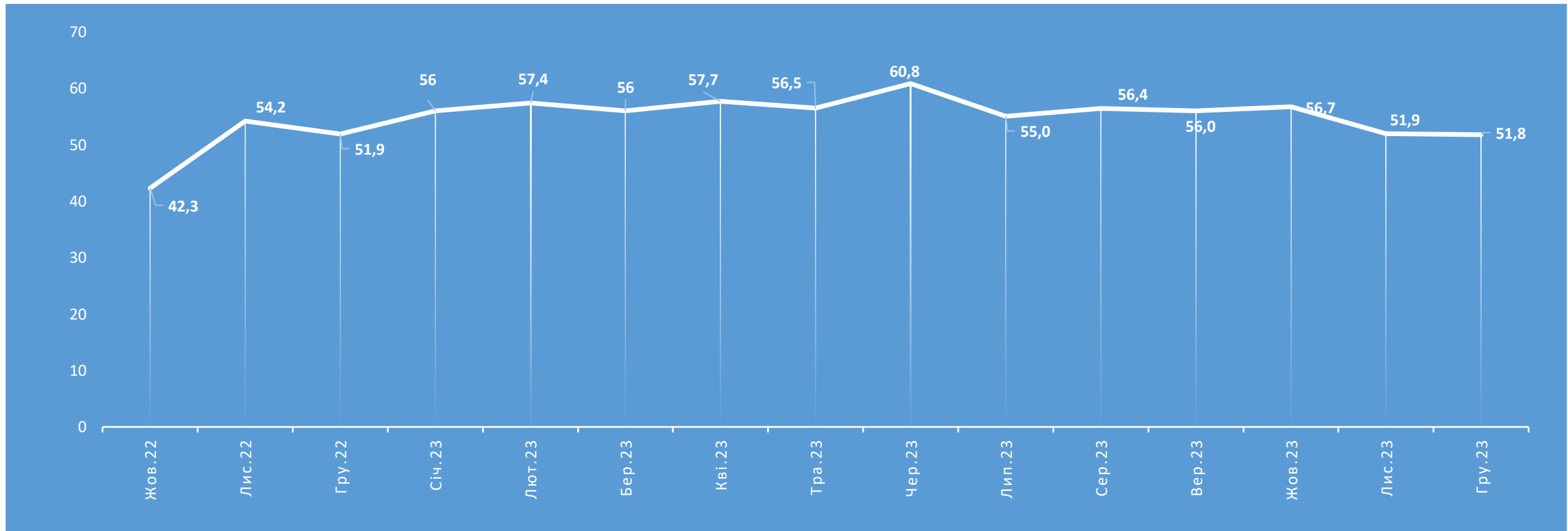

Довгострокова невизначеність не змінилась

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

% підприємств, які не мають уявлення про свої плани на 2 роки, становить 52%, як і в попередньому місяці

Основний результат 3. Чи знижуються довгострокові та середньострокові очікування?

У грудні вперше за останні місяці очікування бізнесу на найближчі **два роки** погіршилися, але «**оптимістів**» все одно **більше** ніж «**песимістів**»

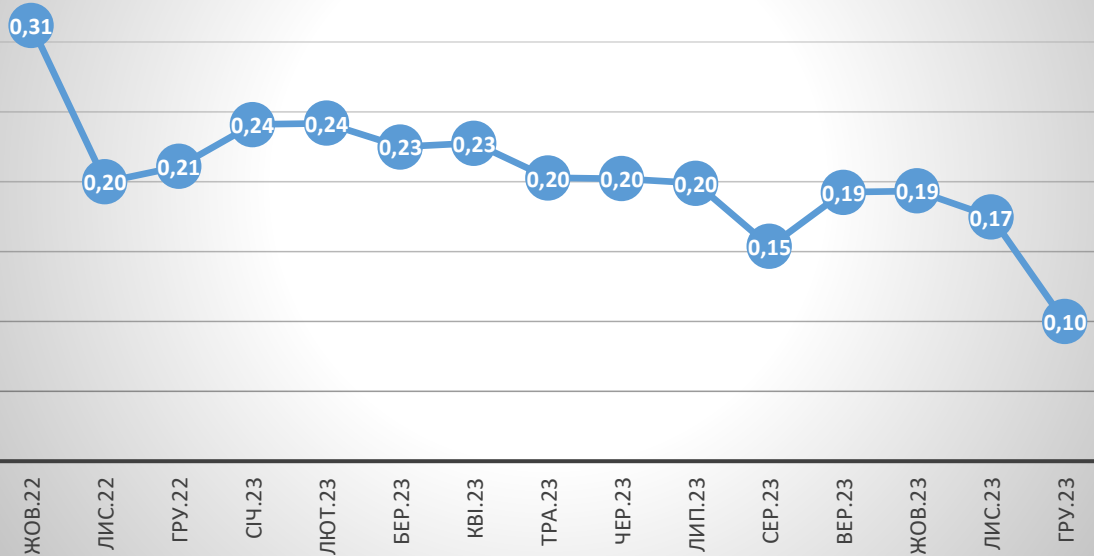

6-місячні очікування щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загально-економічного середовища **не змінилися** порівняно з листопадом, але **річна тенденція зменшилася**

Очікування у довгостроковій перспективі погіршилися

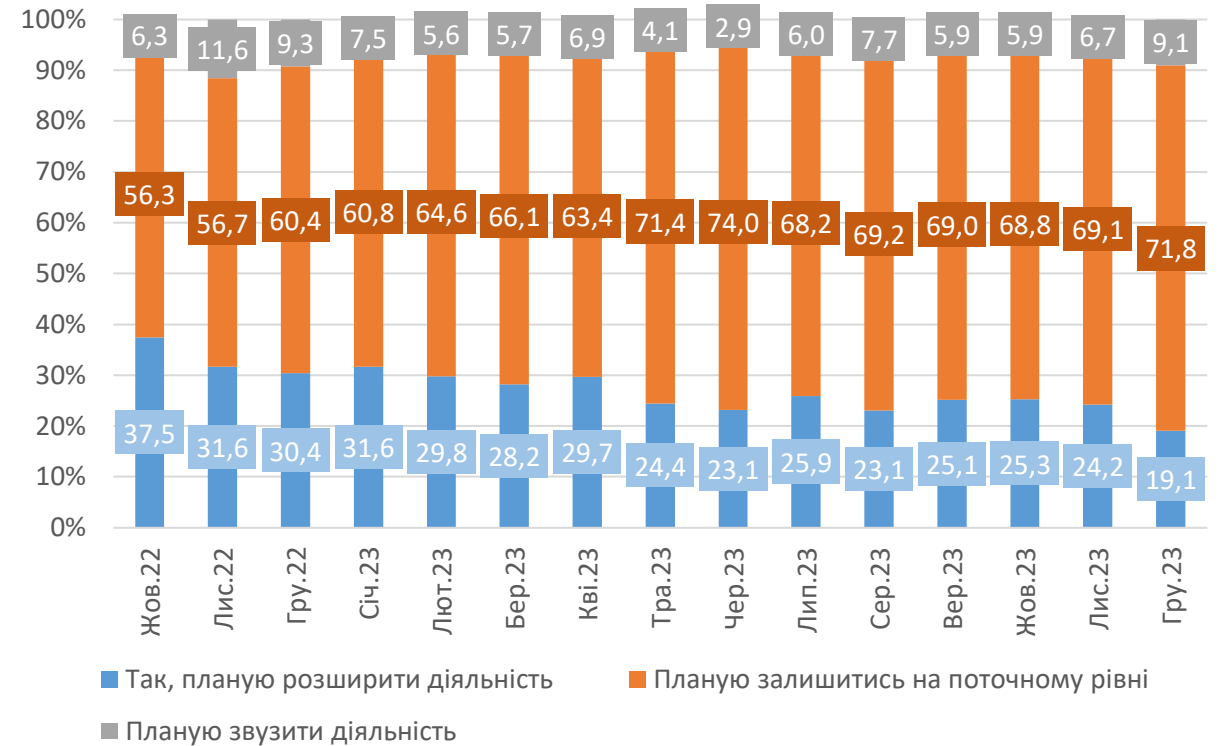
Індекс очікуваних змін у довгостроковій перспективі

Очікування щодо ділової активності (2 роки), індекс

- Індекс очікуваних змін у перспективі 2х років є позитивним, але у грудні він знизився з 0,17 до 0,10
- Шкала з -1 (погано) до +1 (добре)

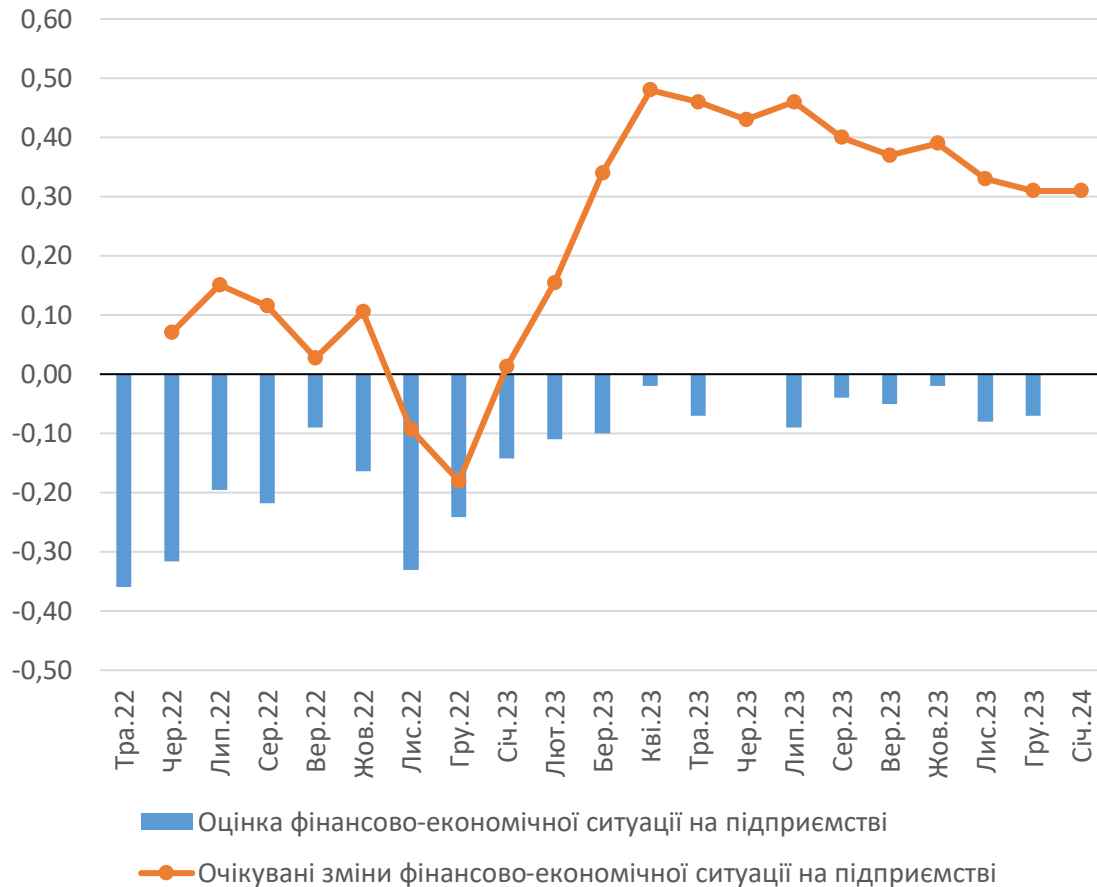
Очікування у дворічній перспективі

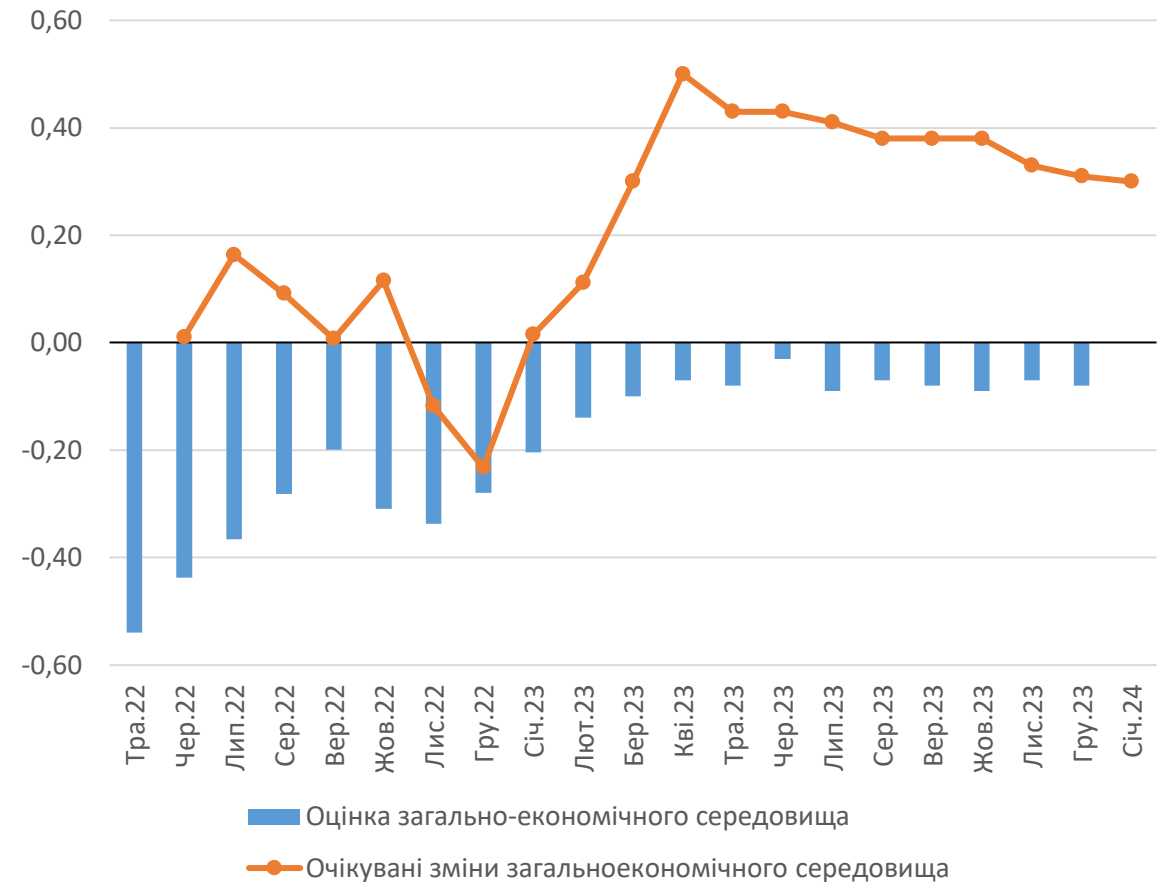
- Частка підприємств, які не планують змін, зростає з 70% до 72%
- Частка підприємств, які планують знизити активність, зростає з 7% до 9%

6-місячні перспективи: уповільнення тенденції до погіршення оптимізму

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

Загальноекономічна ситуація в країні

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

Головні результати 4: Результати та очікування

Виробничі показники у грудні порівняно з листопадом покращилися

Очікування виробництва в перспективі 3 місяці позитивні, але не зростають

Показники зайнятості продовжують тенденцію до сезонного уповільнення, тоді як **ринок праці** відчував нестачу **некваліфікованих працівників.**

Результати **експорту** покращилися, очікування залишилися без суттєвих змін

Оптимізм щодо очікувань виробництва не змінюється вже третій місяць поспіль

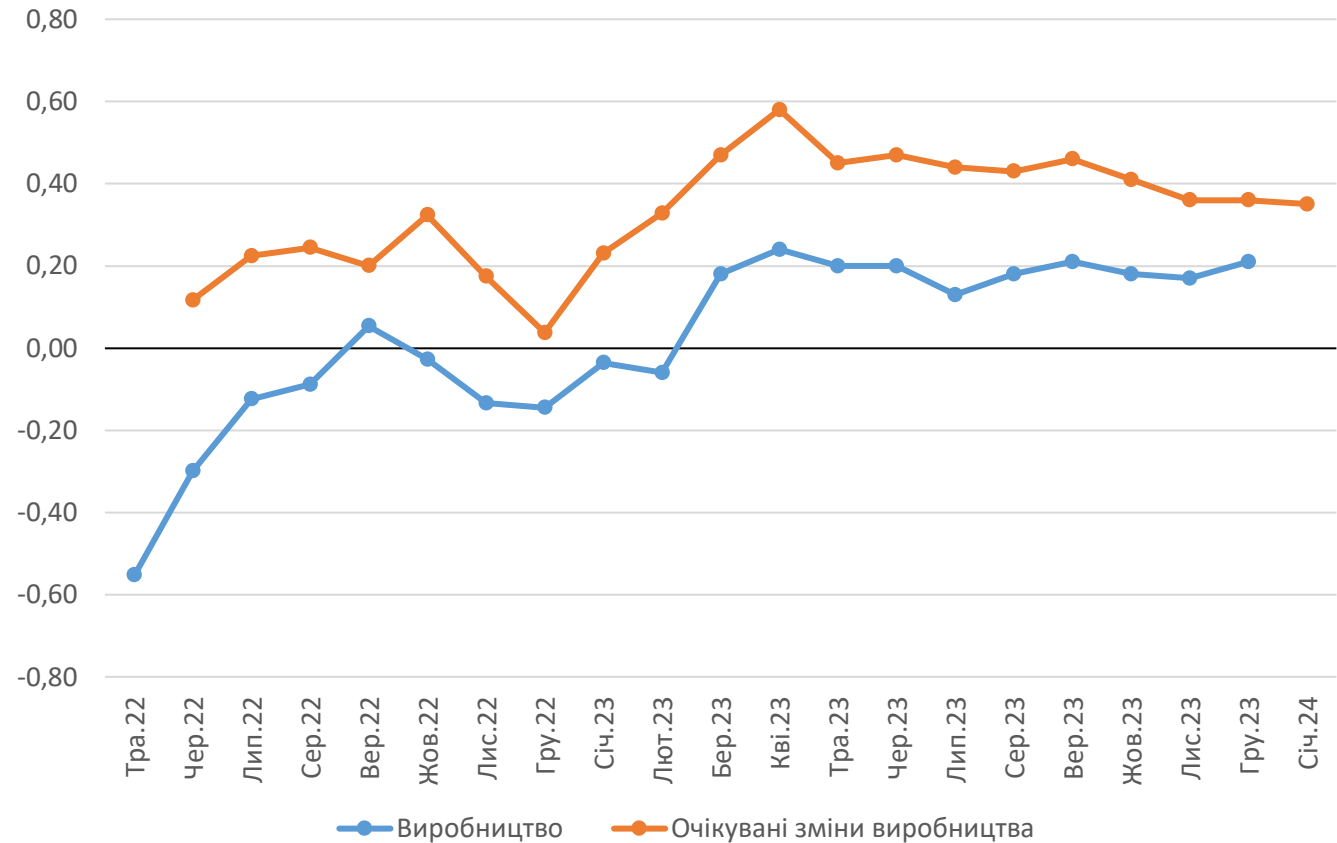
Результати (грудень до листопада)

- % підприємств які нарощували виробництво збільшився з 29,6% у листопаді до 34,4% у грудні
- % підприємств у яких обсяг виробництва скоротився зменшився з 18,0% до 16,8%
- Індекс змін зріс з 0,17 до 0,21

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які планують зростання виробництва в найближчі 3-4 місяці, дещо знизився, з 40,2% у листопаді до 38,5% у грудні.
- % підприємств, які очікують скорочення виробництва, також зменшився з 6,4% у листопаді до 5,3% у грудні.
- Індекс очікуваного виробництва залишився незмінним (0,36 та 0,35 відповідно)

Виробництво, балансові показники

Експорт: покращення результатів, але погіршення очікувань

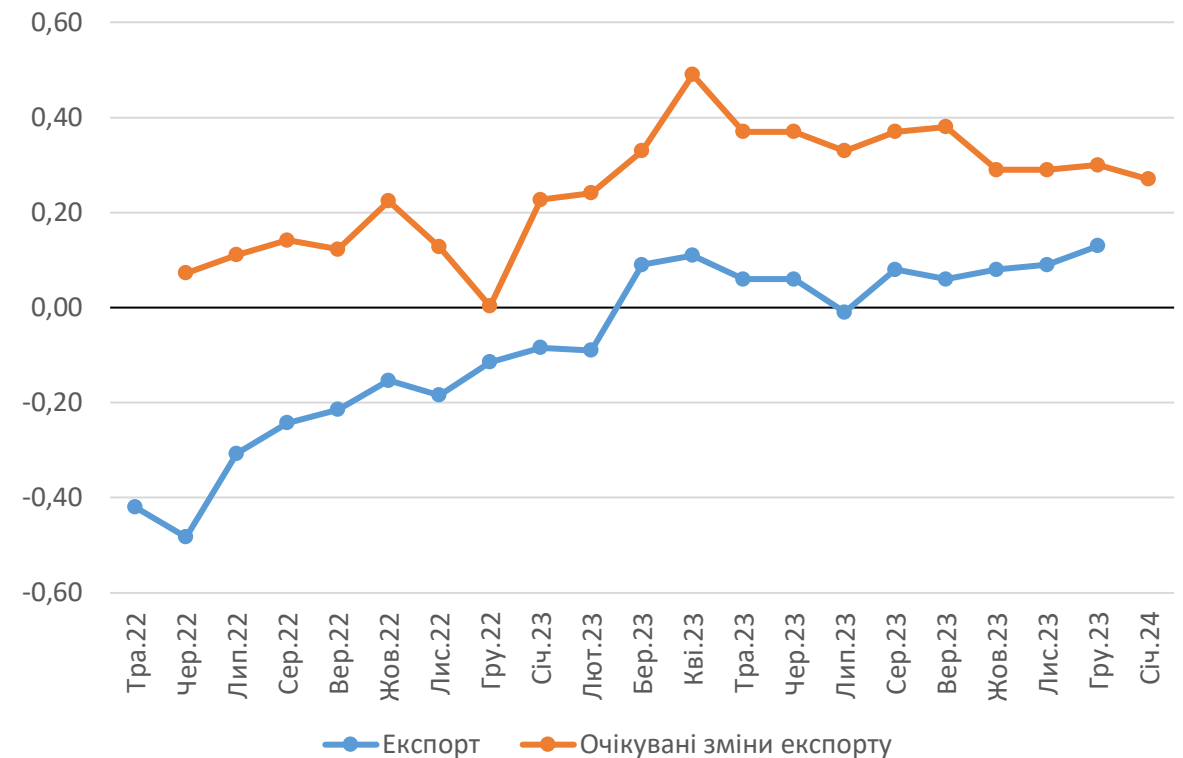
Результати (грудень до листопада)

- % підприємств, що повідомляють про зростання експорту, зріс з 24,2% до 31,1%
- % підприємств, що повідомляють про скорочення експорту не змінився (20,1% у грудні, 19,0% у листопаді)
- Індекс змін зріс з 0,09 до 0,13

Очікування на 3 місяці:

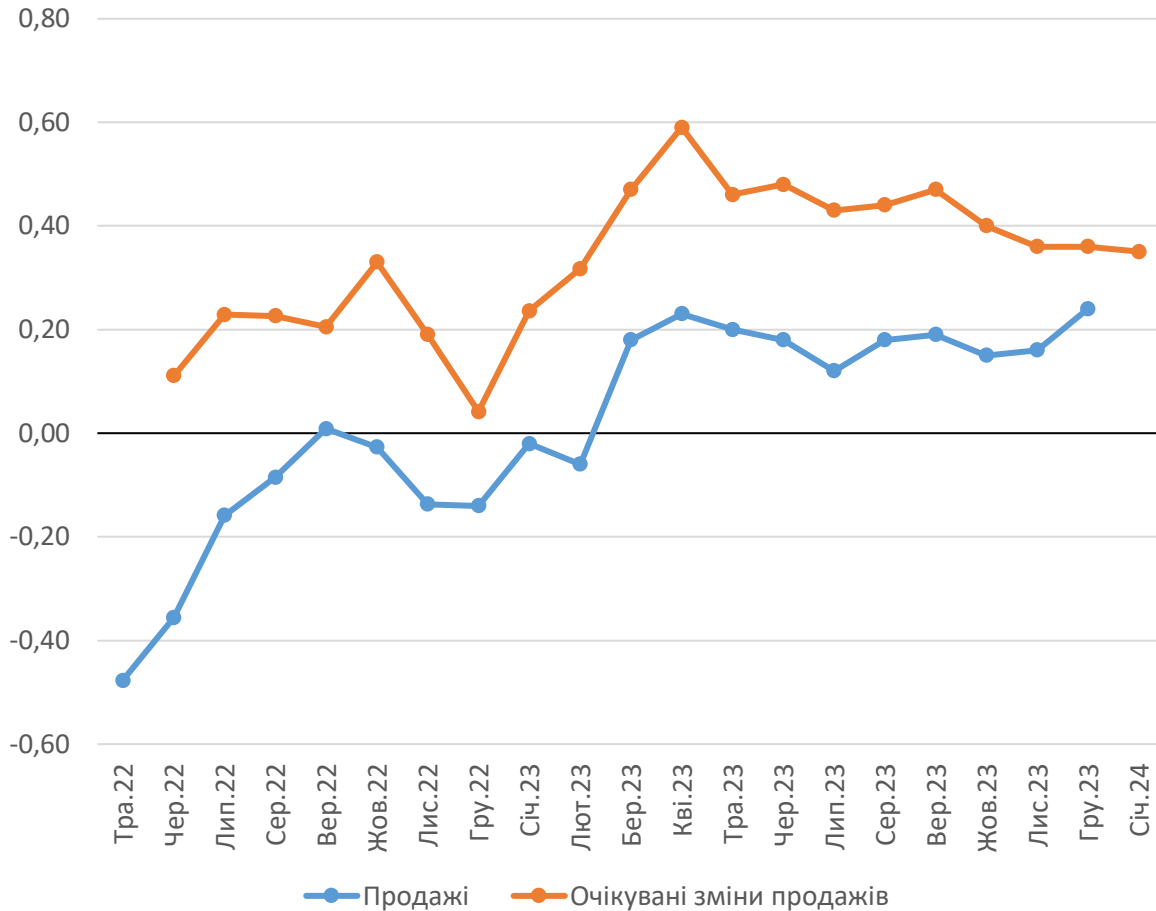
- % підприємств, які очікують зростання експорту, зменшився з 35,0% у листопаді до 31,2% у грудні
- % підприємств, які планують скоротити експорт, не змінився (6,5 % у грудні, 6,8 % у листопаді)
- Індекс очікуваного експорту знизився з 0,30 у листопаді до 0,27 у грудні

Експорт, балансові показники

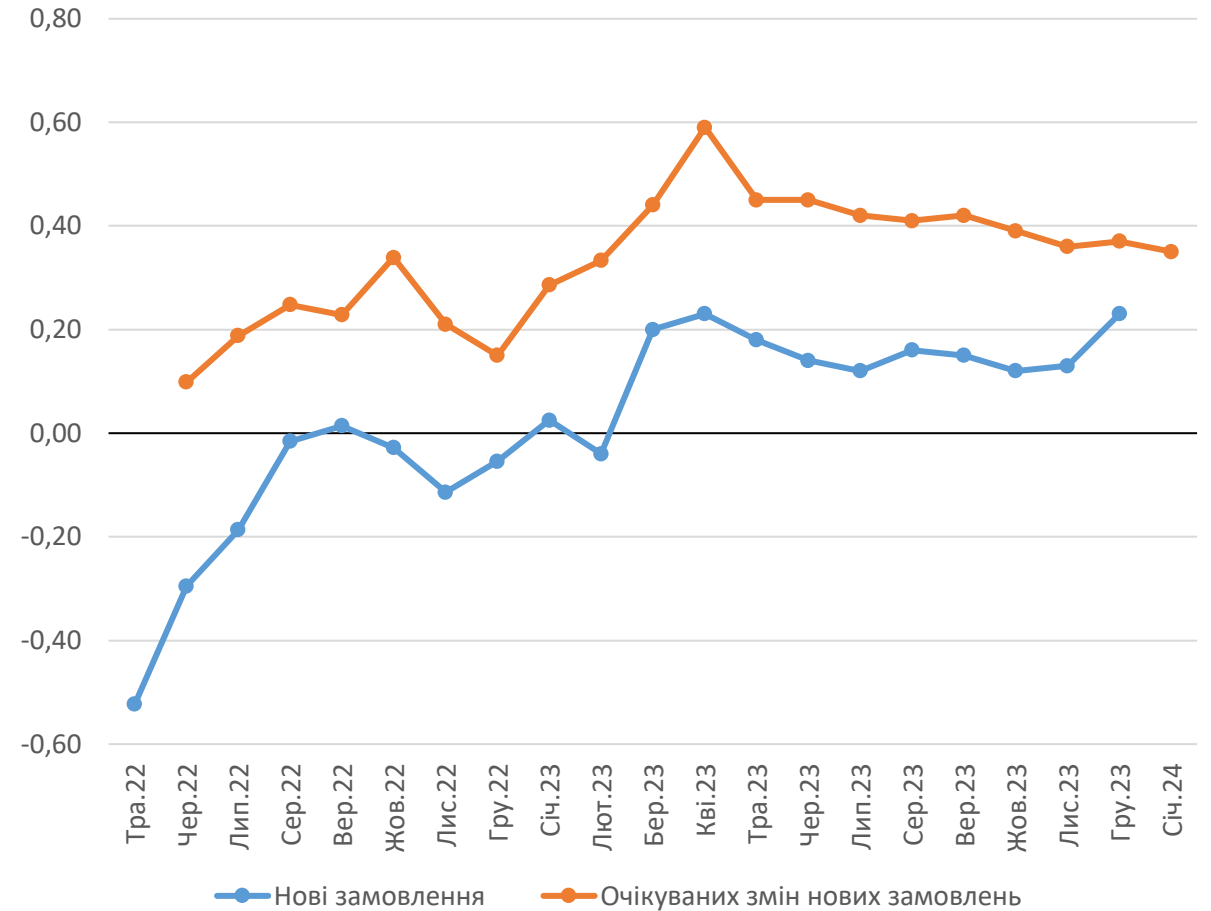

Продажі та нові замовлення: покращення результатів, очікування залишилися без суттєвих змін

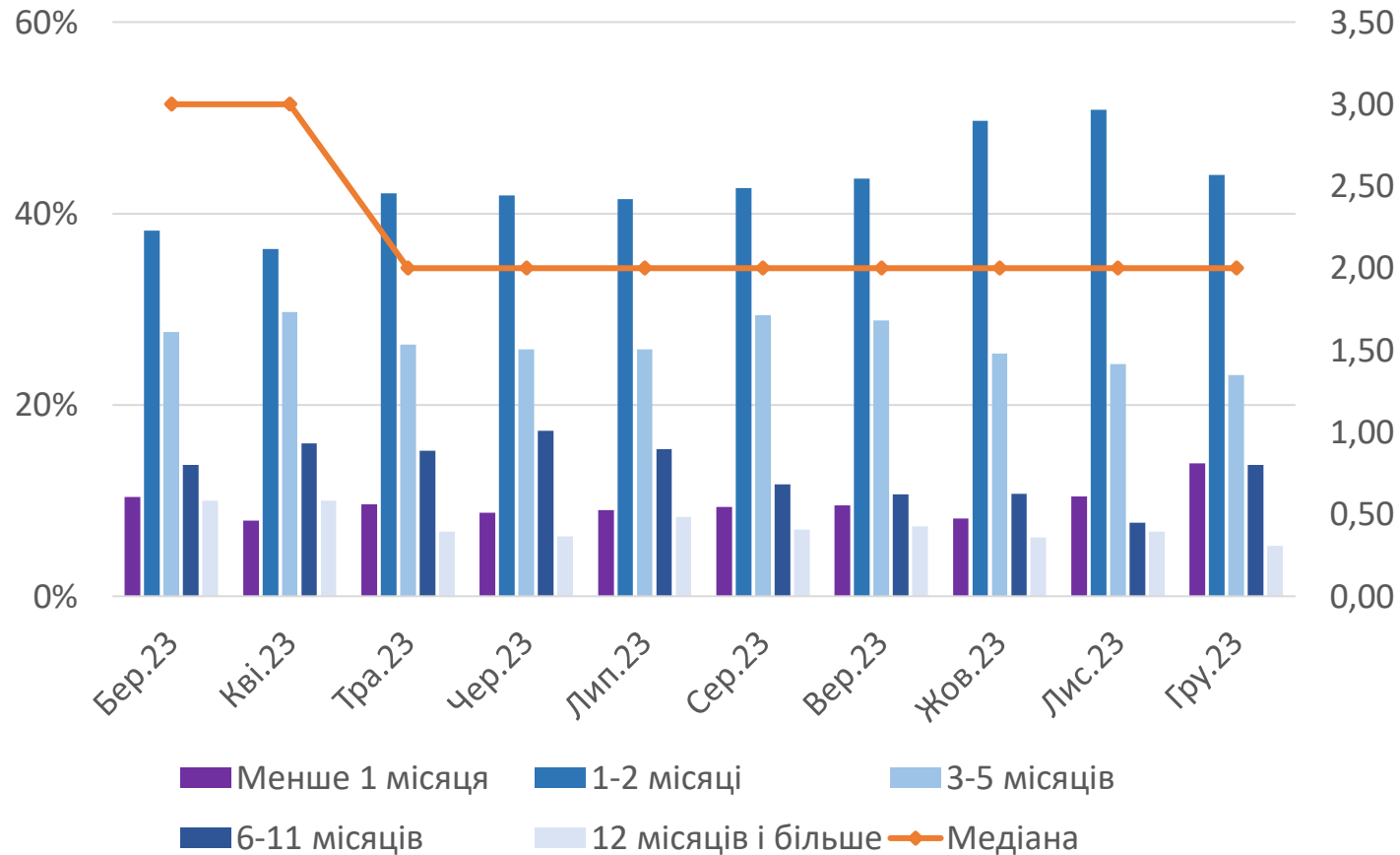
Продажі

Нові замовлення

Термін нових замовлень

У грудні 2023 року середній портфель замовлень серед опитаних підприємств залишився на колишньому рівні

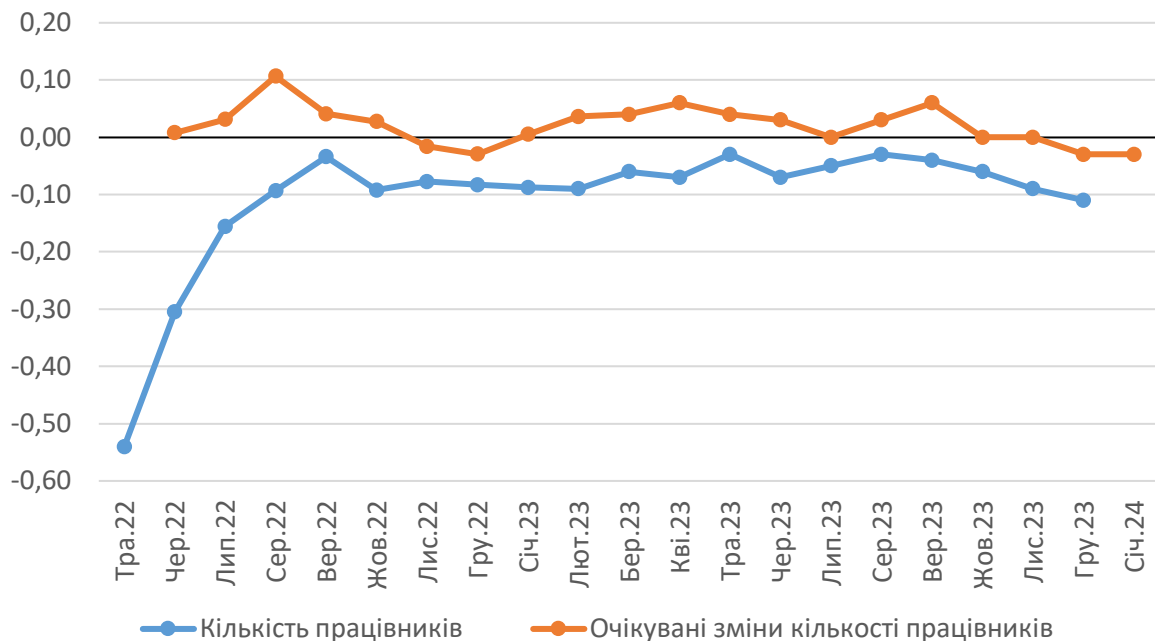
- **Середній термін нових замовлень залишається на рівні 2 місяців (медіана) після зниження з трьох місяців у січні-квітні 2023 року**
- **Частка підприємств, які мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, дещо зменшилася (до 58%). Однак стало більше підприємств із замовленнями до одного місяця (14%)**

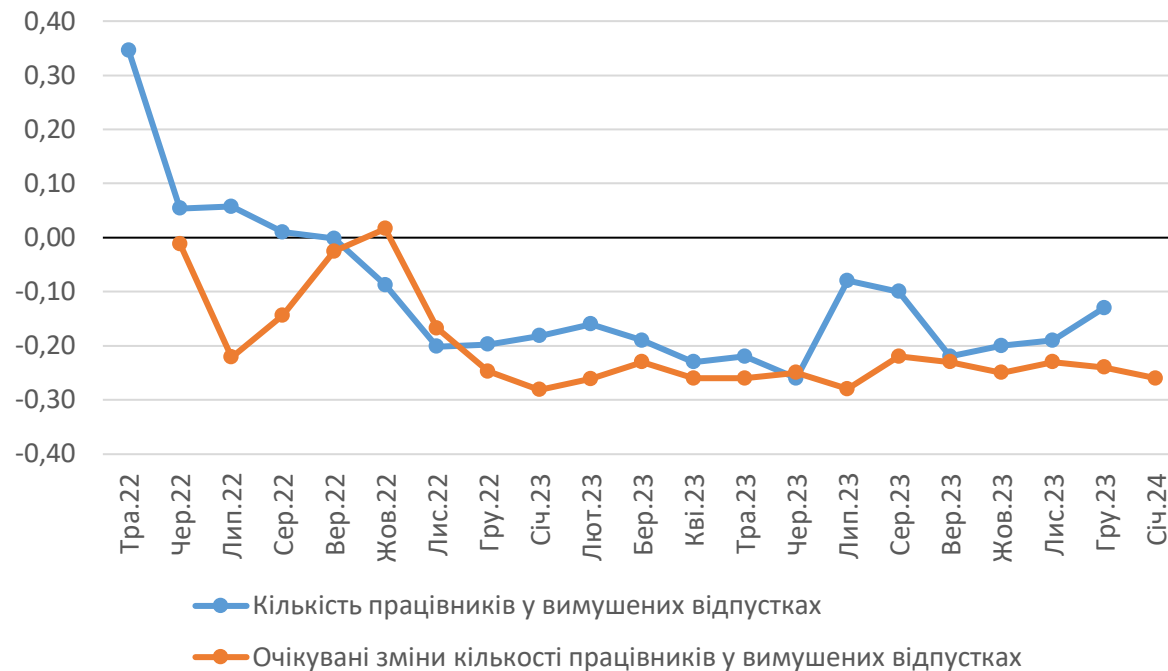
Зайнятість і ринок праці

Зайнятість: бізнес продовжує скорочувати кількість працівників

Кількість працівників

Кількість працівників у вимушених відпустках

Очікування на 3 місяці

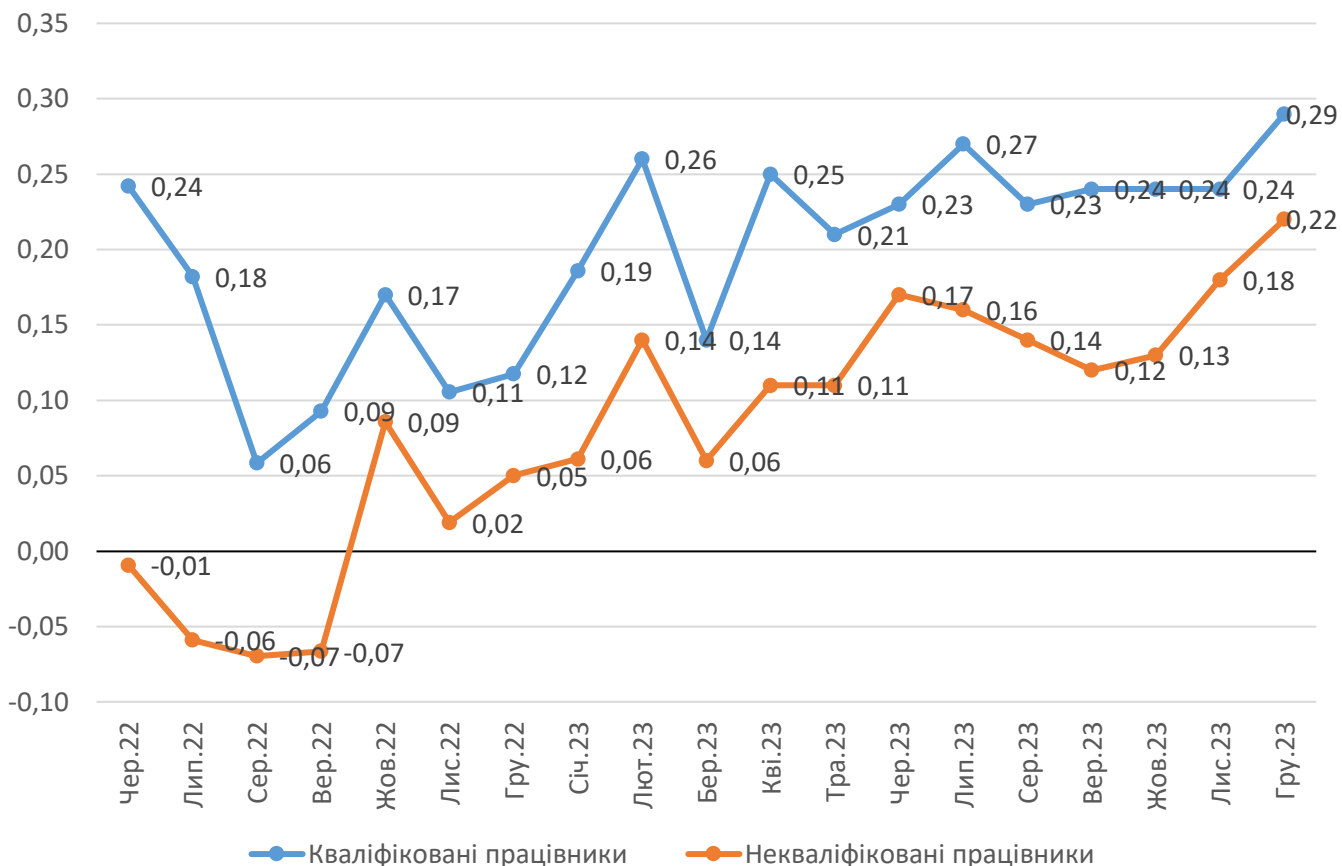
- % підприємств, які планують зростання зайнятості в найближчі 3-4 місяці, зріс з 2,8% до 5,1%
- % підприємств, які мають намір скоротити чисельність працівників, залишився без суттєвих змін (6,7% у грудні проти 6,0% у листопаді)
- % підприємств, на яких не очікується змін у зайнятості, зменшився з 91% до 88,3%

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустках, дещо зменшився (0,5% проти 1,7% у листопаді)
- % підприємств, які планують скоротити працівників у вимушених відпустках зріс із 25,5% до 27,0%
- % без змін – 72,5% (72,9% у листопаді)

Проблеми з пошуком працівників збільшилися

Проблеми при пошуку працівників

У грудні бізнес мав проблеми з пошуком як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники:

- **Зріс % тих, хто повідомив, що таких працівників знайти складніше** (з 26,3% у листопаді до 29,1% у грудні).
- **% тих, кому простіше шукати кваліфікованих працівників, майже не змінився** (1,8% у грудні проти 0,8% у листопаді)

Некваліфіковані працівники:

- **% тих, хто повідомляє, що їх легко знайти, залишився без суттєвих змін** (4,7% у листопаді та 5,2% у грудні)
- **Зріс % тих, для кого це важче** (з 22,6% у листопаді до 25,0% у грудні)

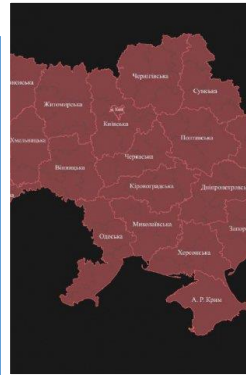

Перешкоди для ведення бізнесу та економічна політика у військовий час

Головні результати 5: Перешкоди, економічна політика

У грудні перелік перешкод суттєво змінився; питання безпеки та «**браку робочої сили**» зайняли 1 та 2 місця, змістивши «**подорожчання**» на 3 місце

Значно зріс % респондентів, які відмітили «працювати в нинішніх умовах небезпечно» як перешкоду для виробництва, з 38% до 50%, і зараз вона займає лідируючу позицію

Негативних оцінок економічної політики уряду поменшало, а % нейтральних зріс.

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У грудні відбулися суттєві змін у переліку перешкод порівняно з листопадом 2023 року

- Перешкода **«небезпечно працювати»** збільшила своє значення із 38% до 53% і піднялася з 2-го місця на 1-е
- У грудні на 2-му місці опинилась перешкода **«Брак робочої сили»**, перемістившись з 4-го місця після збільшення значення з 35% до 46%
- **«Розрив ланцюжків постачання»** зросла у вазі та перемістилась з 8-го на 4-те місце
- Перешкода **«Зростання цін на сировину і товари»**, незважаючи на незначне збільшення значення, **опустилась на 3-тє місце в списку** після кількомісячного перебування на 1-му місці
- **«Зниження попиту»** залишилося на 5-му місці, хоча його значення трохи знизилося
- **«Перебої з електроенергією»**, після збільшення значення із 28% до 30%, **розділяють 5-е місце** зі «зниженням попиту».
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів не є суттєвими проблемами**

Перешкоди за розмірами

Топ-8 перешкод за розміром підприємств (відсортовано за результатом для мікро)

- «Небезпечно працювати» є головною перешкодою для великого та середнього бізнесу
- Для малого бізнесу топ-1 перешкодами є зростання цін на сировину/матеріали/товари та брак робочої сили
- Мікробізнес найбільше хвилює зростання цін на сировину/матеріали/товари
- Проблема зменшення попиту більш важлива для мікро та малого бізнесу
- Мікробізнес в 2 рази частіше скаржиться на брак обігових коштів

Перешкоди за галуззю промисловості

	Металургія	Хімічна	Машинобудування	Деревообробка	Виробництво будматеріалів	Харчова	Легка	Поліграфічна	Всього
Небезпечно працювати	56	54	50	14	34	55	40	69	53
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	61	35	63	50	56	47	45	15	46
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	50	46	50	64	53	41	47	38	43
Розрив ланцюжків постачання	44	54	28	14	22	28	32	31	31
Зменшення попиту на продукцію/послуги	28	23	38	36	66	25	28	31	30
Перебої з електро-, водо- або тепло-постачанням	39	35	50	23	31	26	32	15	30
Складнощі з перевезенням сировини/готових товарів територією України	50	35	31	32	38	31	32	23	29
Брак обігових коштів	17	19	9	18	19	20	13	23	17

- **«Небезпечно працювати»** – топ-1 перешкода для **хімічної, харчової та поліграфічної** галузей (при цьому найчастіше повідомляють представники поліграфічної промисловості)
- **Брак робочої сили** найбільш серйозна перешкода для **машинобудування та металургії**
- **Зменшення попиту** в 2 рази більше актуальна перешкода для **виробників будматеріалів** ніж для інших галузей (загалом топ-1 перешкода для галузі)
- Від **розриву ланцюжків постачання** більше страждають **металургія та хімічна промисловість** (топ-1 перешкода для хімічної разом з «небезпечно працювати»)
- **Зростання цін на сировину** – головна перешкода для **легкої промисловості**

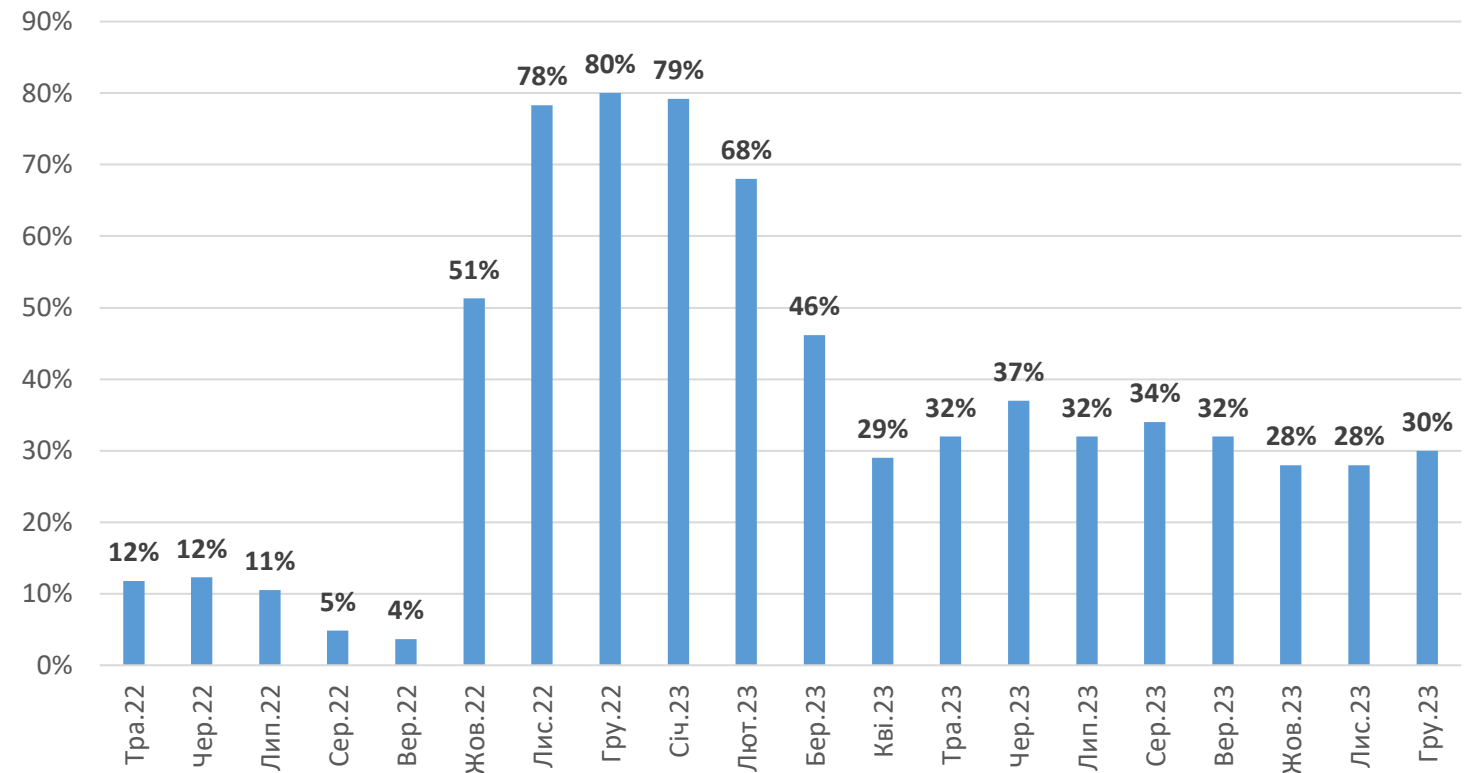
Проблем з електрикою побільшало

Проблеми з електрикою стали більш актуальними

- У грудні 2023 року відсоток респондентів, які вказали електро- та водопостачання як перешкоду для ведення бізнесу, незначним чином збільшився
- У списку перешкод перебої з електроенергією піднялись з 6-го на 5-те місце. Кілька місяців поспіль перешкода займала 6-те місце у списку

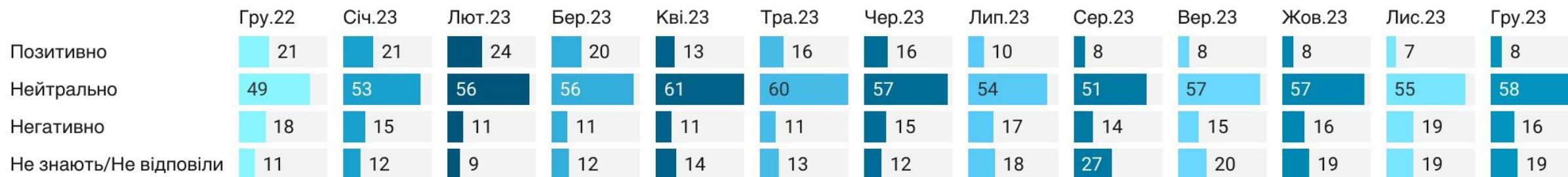
Перебої з електропостачанням як перешкода для бізнесу, % респондентів

A close-up photograph of a hand holding a single gold coin between the thumb and index finger. Below the hand, several stacks of gold coins are arranged in a row, with varying heights. The background is a soft-focus sky with light clouds. The overall image conveys a sense of financial management and investment.

Оцінки державної економічної політики та більше

2/3 опитаних підприємств не мають ні позитивної, ні негативної оцінки економічної політики Уряду

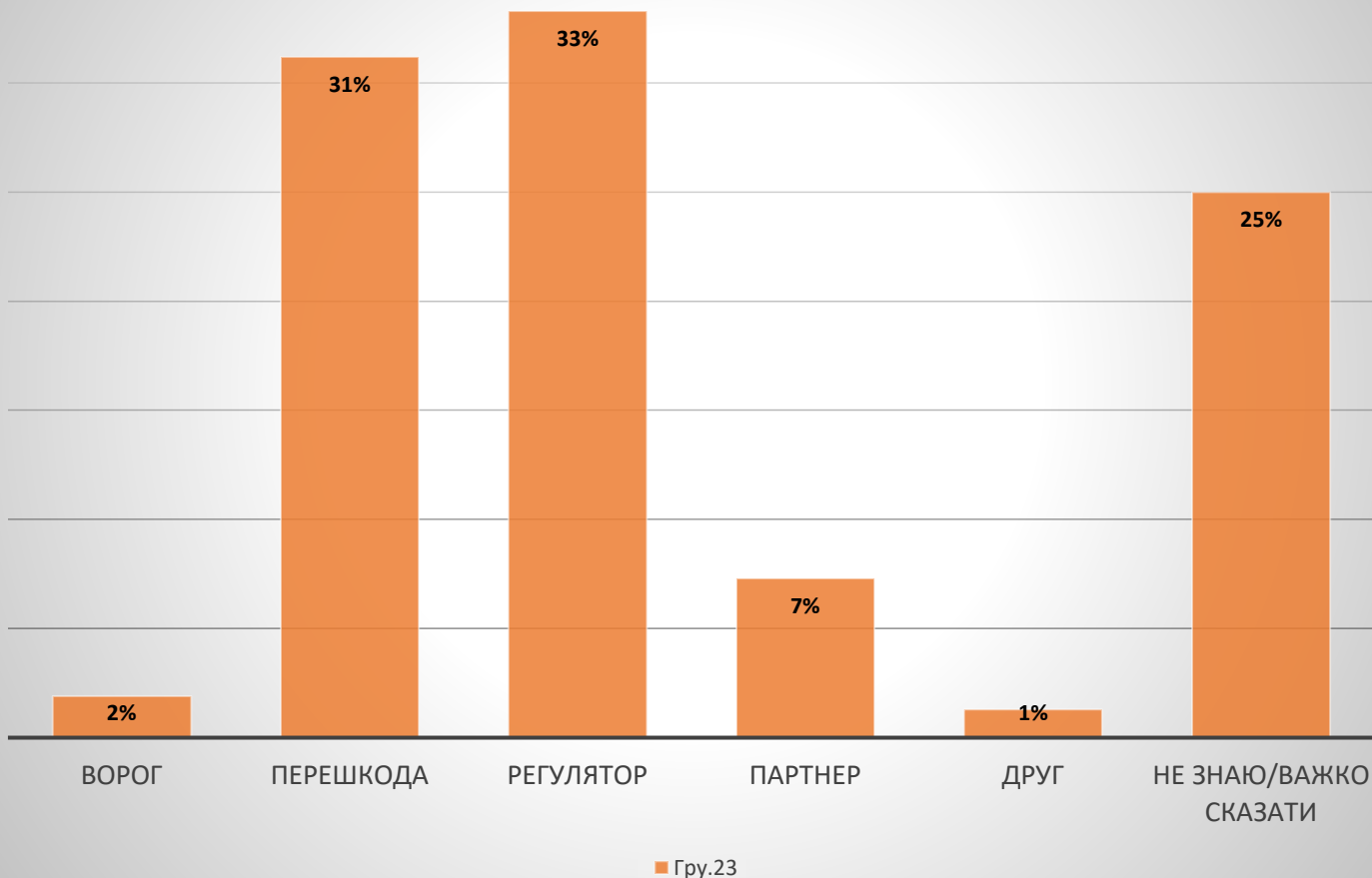

Created with Datawrapper

- Частка **позитивних оцінок** політики уряду щодо бізнесу становить 8% і п'ятий місяць поспіль залишається **без суттєвих змін**
- Частка нейтральних оцінок політики уряду щодо підтримки бізнесу зросла з 55% у листопаді до 58% у грудні
- Частка **негативних оцінок зменшилася** з 19% до 16%

Держава Україна (Уряд) сьогодні для бізнесу є:

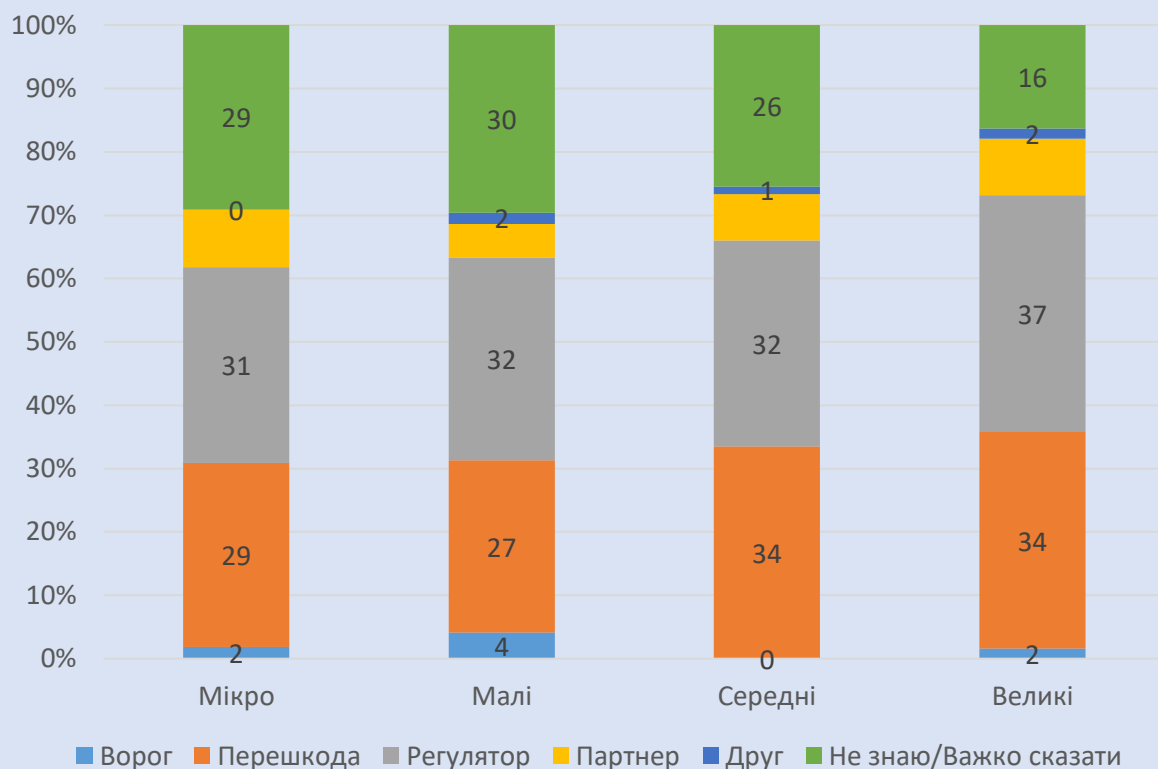
Держава Україна (Уряд) сьогодні для бізнесу є...

- % респондентів, які не визначилися, становить 25%
- 31% вважає Уряд перешкодою
- 33% вважає Уряд регулятором - 33%
- Лише 7% вважають Уряд партнером

Держава Україна (Уряд) сьогодні для бізнесу є... (у різних вимірах)

Держава Україна (Уряд) сьогодні для бізнесу є... (за розміром)

Держава Україна (Уряд) сьогодні для бізнесу є... (за галуззю)

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

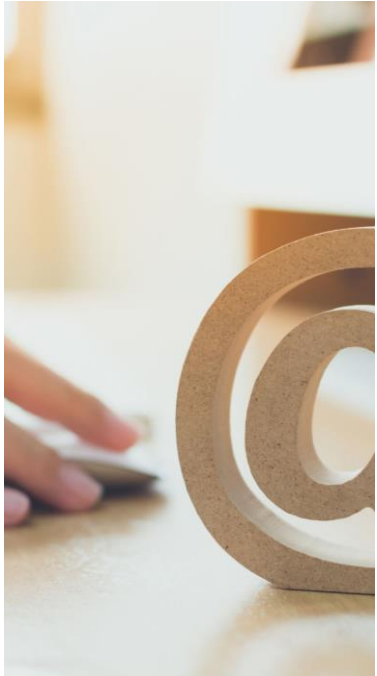
Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництва), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики.

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 20-ої хвилі тривав 13 – 31 грудня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у грудні з листопадом 2023 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (грудень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

Наші контакти

website: www.ier.com.ua

e-mail: rubanik@ier.kyiv.ua
kuziakiv@ier.kyiv.ua

Facebook: <https://www.facebook.com/IER.Kyiv/>

Twitter (in English only): https://twitter.com/IER_Kyiv

